

کامران اویسی 1. سید عماد الدین موسوی 2.

1 دانشجوی دکتری، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، قم، ایران

2 کارشناس مسئول فرهنگی و هنری ناحیه 4 آموزش و پرورش، قم، ایران

چکیده

یکی از بناهای تاریخی حرم مطهر امام هشتم (ع)، مسجد بالا سراسر است که در دوره غزنویان ساخته شده است. کتیبه ای در مسجد مذکور، طرف قبله، بالای ازار است که با عبارت قال الله تبارک و تعالی شروع شده و در ادامه آن، آیه 55 سوره مبارکه مائده نقش بسته است. هدف تحقیق حاضر، بررسی فرآیند تفسیر مفسران امامیه از آیه ولایت و پاسخ به شبهات اهل تسنن به دیدگاه شیعه حول آن است. مفسران شیعه با توجه به روایاتی که تا حدّ تواتر می رسند، شأن نزول آیه ولایت را درباره تصدق انگشتی از سوی امیر المؤمنین علی (ع) در رکوع نماز می دانند. لکن مفسران اهل تسنن در مواجهه با آیه ولایت به سه گروه تقسیم می شوند؛ برخی شأن نزول آیه را قبول کرده لکن معنای ولیّ در آیه را دوست و یاور معنا می کنند؛ گروهی شأن نزول را پذیرفته اما از آن الغای خصوصیت کرده و به همه مؤمنان که عملی چون علی (ع) انجام دهند، تعمیم می دهند؛ بعضی با وجود روایات صحیح السند درباره شأن نزول آیه ولایت، آن را نپذیرفته بلکه با مسائلی چون وحدت سیاق، پذیرش شأن نزول های ضعیف، دست برداشتن از معنای لغوی رکوع و حمل آن بر خلاف اصل کلمه به مفهوم تواضع، سعی در خدشه وارد ساختن بر مبانی مفسران شیعی هستند. تحقیق پیش رو با روش مطالعه کتابخانه ای، تفسیر علمای شیعه از آیه ولایت را بیان نموده، بیابد. که آیا آیه یاد شده قابل تعمیم به عموم مومنان است یا فقط بر مورد نزولش که علی (علیه السلام) است منطبق است؟ چه محذوری در قبال پذیرش الغای خصوصیت از آیه پیش می آید؟ در نهایت می توان نتیجه گرفت: الف) عقیده شیعه در تفسیر آیه ولایت با اصول اسلام و قرآن و روایات و عقل سازگار بوده و مورد قبول است؛ معماری شیعی به ویژه کتیبه نویسی، پشتوانه عظیم عقیدتی دارد و همان گونه که ظاهر آن چشم را می نوازد، عقیده و رای آن، تسکینی است برای اضطراب ناشی از شبهات جاهلان و مغرضان.

واژگان کلیدی: آیه ولایت، تفسیر، علوم انسانی، کتیبه، هنر اسلامی.